

Austatud lugeja!

1. novembril möödus kaheksa aastat Riigikogu poolt 17. juunil 1993 vastu võetud notariaadiseaduse jõustumisest. Selle aja jooksul on Eesti omariikluse taastamise ühe osana toimunud suured muudatused õiguse reformimisel, kuid paljud olulised uuendused ootavad meid nii era-, karistus- kui ka avalikus õiguses alles ees. Kiirelt arenevas õigusruumis ei seisa paigal ka notariaadiõigus – tänaseks on vastu võetud juba uus notariaadiseadus, mis jõustub koos tõestamisseadusega.

Uued seadused ei muuda Eesti notariaadi põhiolemust Mandri-Euroopa õigussüsteemile omase ja õiguslikul järjepidevusel tegutseva vaba ladina tüüpi notariaadina, mille põhiprintsiibid on notari sõltumatus, erapooletus ja ametisaladuse hoidmise kohustus ning nende kõrval kõrgendatud tsiviilvastutus ja kohustuslik ametikindlustus, kindlaksmääratud notarite arv ning riiklik järelevalve notarite ametitegevuse üle.

1995. aastal võeti Eesti notariaat Rahvusvahelise Ladina Notariaadi Liidu liikmeks. Rahvusvahelise mitteriikliku organisatsioonina on see liit asutatud 1948. aastal liikmesnotariaadides notariaadialase tegevuse arendamiseks. Käesoleval ajal kuuluvad sellesse 70 riigi notariaadid, mille tegevuses on ühiseks jooneks eelnimetatud printsiibid. Septembri lõpus Ateenas toimunud Rahvusvahelise Ladina Notariaadi Liidu kongressi teadusprogrammis olid arutusel järgmised põhiteemad: notari funktsioonid kohtuprotsesside ennetajana ja õigustloovas tegevuses ning notariaalakti liikumine ja selle jõud õiguskäibes. Nende teemade tähtsust Eesti notariaadiõiguse praegusel arenguetapil on raske üle hinnata, kuna antud valdkonda käsitleb ka esmakordselt notariaalset tõestamist põhjalikult menetlusseadusena reguleerima hakkav tõestamisseadus. Võrreldes paljude teiste riikidega ei ole Eestis paljusid notari ametitegevuse valdkondi veel põhjalikult teoreetiliselt uuritud, mistõttu sageli peavad tühimiku täitma teiste riikide õigusel põhinevad seisukohad.

Viimasel ajal on palju räägitud õigusabist ja selle kättesaadavaks tegemisest elanikkonna kõikidele kihtidele. Notari teenus on selle üks vanemaid ja äraproovitumaid vorme eraõiguse valdkonnas. Aeg on näidanud, et see on ka kõige odavam vorm kodanikele ja ühiskonnale. Notari tasu on ligikaudu 0,3% tehinguväärtusest ja jaotub tehinguosaliste vahel, konsultatsioonid on tasuta ja notari tasude kujunemist kontrollib riik nende kehtestamise kaudu. Notari teatav kontrollifunktsioon, kõrgendatud vastutus ja erapooletus kõigi osapoolte suhtes tagavad õiguskindluse. Seetõttu on kulutused õiguskorra tagamiseks riikides, kus on kasutusel klassikaline ladina notariaadi süsteem võrreldes teistega ligi kolm korda väiksemad (Eestis ligikaudu 0,8%, näiteks USA-s 2,5%). Siin on üks põhjus, miks klassikalist ladina notariaati kasutavate riikide arv kasvab, mitte ei kahane.

Seoses sellega, et kaasaegne notariaalne tõestamine kujutab endast õigusabi olulist osa, mille üheks komponendiks on isikute erapooletu nõustamine, on ka Eesti ühiskonnas kadumas ettekujutus notaritest kui nn templiametnikest. Uudne ja senisest võimalusterohkem eraõigus ning kiire elutempo lisavad veelgi ühiskondlikku vajadust oma valdkonda hästi tundvate juristide – professionaalsete nõustajate, sealhulgas notarite – järele. Seetõttu on viimastel aastatel oluliselt suurendatud Notarite Koja juures kandidaaditeenistuses olevate notari kandidaatide arvu, kelle ettevalmistamisel on tähtis lisaks praktilistele ametioskustele ja kutse-eeetika põhimõtetele ka notari tööks vajalike teoreetiliste teadmiste süvendatud omandamine.

Käesolevast „Juridica“ numbrist leiategi peamiselt notari kandidaatide poolt koostatud ülevaated erinevatest notari tööga seotud aspektidest. Loodetavasti annavad need lugejale mõningase ettekujutuse seni Eestis üsna vähe teoreetiliselt käsitletud notari ametitegevusega seotud õiguse rakendamisest ja arengust.

Mati Allik
Notarite Koja eestseisuse esimees

